

Szegő Szilvia

Gyermekfedezetű juttatást a nyugdíjakban – miért és hogyan?

ÖSSZEFOGLALÓ: A nyugdíjrendszerek alig ismerik el a gyermeknevelést (a nyugdíj 1–2 százalékával), ami hozzájárul a gyermekvállalás visszaeséséhez, ezzel a népesség öregedéséhez. Ezt korrigálná a cikkben bemutatott gyermekfedezetű modell, amelyben a nyugdíjösszeg mintegy 10–15 százalékának megfelelő összeg a gyermeknevelést ismerné el (az anyákra vetítve ez a nyugdíjösszegük 25 százaléka lenne). Ennek forrása: a gyermekek által befizetett járulékok előre meghatározott hányada, amit minimálisan 13 éven keresztül fizetnének elkülönítve, de maximálisan 37 éves korukig. Továbbá ez idő alatt teljesíteniük kellene 13 ledolgozott évet is. Javaslatunk fontos szempontja tehát, hogy a gyermekek után ne csak nyugdíjkövetelés jöjjön létre, hanem annak forrása is. A nyugdíjas kort elérő anyák nyugdíj-kiegészítése meghatározott összeg lenne. Számításainkban ez évi mintegy 140 ezer forint gyermekenként – figyelembe véve a hazai demográfiai, foglalkoztatottsági tényezőket. Hatáselemzésünk azt mutatja, hogy az államháztartási nyugdíjterhek nem változnának lényegesen, a lakossági nyugdíj (előre becsült) összege sem, „csak” értékrendje és szerkezete, mégpedig a gyermeknevelő családok javára.

KULCSSZAVAK: termékenység, népességreprodukció, humántőke-felhalmozás, nyugdíjrendszer

JEL-KÓD: E24 H55 J13 J14

A nyugdíjviták és a nyugdíjreformok mindaddig túlsúlyosan a nyugdíjkövetelés kitermelésének módjával foglalkoztak, és szinte teljesen elhanyagolták azt, hogy a nyugdíjhoz nem elég a követeléseket akkurátusan jóváírni, mert tömérdek követelésünkkel mit sem tudunk kezdeni, ha közben nem nevelünk fel egy új generációt, amelyen követéseink ténylegesen behajthatók. A mai modern nyugdíjrendszerek alig ismerik el a gyermeknevelést (a nyugdíj 1–2 százalékával). Ez hozzájárul a gyermekvállalás visszaeséséhez, ezzel a népesség öregedéséhez. Szándékunk szerint ezt korrigálná a cikkben bemutatott gyermekfedezetű juttatás az anyák nyugdíjában. Ennek forrásául döntően a gyermekük által befizetett járulék előre determinált hányada

szolgálna, amelyet szintén meghatározott számú éven keresztül kell teljesíteni. Javaslatunk – más hasonló javaslattól eltérően – előírja, hogy a gyermekek járuljanak hozzá járulékaikkal a nyugdíjalaphoz, ami feltétele annak, hogy a gyermekek után ne csak nyugdíjkövetelés jöjjön létre, hanem annak forrása is.

Ennek kivitelezéséhez pedig egy olyan modellt dolgoztunk ki hazai demográfiai és államháztartási feltételekhez igazítva, amelyben a női nyugdíj-kiadás mintegy egynegyedét gyermekfedezetű juttatásként kapnák meg az anyák foglalkoztatott gyermekeik után. A cikk végén olyan hatásvizsgálatot is bemutatunk, amelyben a modell paramétereit (foglalkoztatottság, termékenység, özvegyi nyugdíjra jogosultak száma) megváltoztatjuk, és bemutatjuk rendszerünk alkalmazhatóságát eltérő scenáriók mellett is.

Levelezési e-cím: szilvia.szego@eco.u-szeged.hu

A modell sikerét természetesen az bizonyítaná a leginkább, ha hatására a termékenység és a foglalkoztatottság is javulna. Hiszen a nyugdíjak súlyos forintjai jelzik a szülők és gyermekeik számára egyaránt, hogy a nyugdíjrendszer egy generációs láncolatban működik. Egymásra utaltságáról egyik fél sem feledkezhet meg. Ennek mély filozófiáját a szaktudósokét megcsúfoló tömörséggel fogalmazza meg *Goethe*: „Hogy átszój mindent az Egész, egyik a másban hat s tenyész! S az ég erői itt hogy’ fel s leszállnak, nyújtván aranyvedert egymásnak!” (*Goethe: Faust*, 1980)

GYERMEKNEVELÉS ÉS NYUGDÍJ

A produktív generáció egy szülői párja ma nálunk a nyugdíjkasszába befizetett nyugdíjjárlékaival mintegy 50 millió forinttal járul hozzá generációjának társadalmi nyugdíj-alapjához. Ugyanakkor, ha két gyermeket felnevelnek, azaz további mintegy 65 millió forintos „befektetéssel” járulnak hozzá a nyugdíjrendszerhez (feltételezve, hogy a gyermekek dolgozni fognak, járulékot fizetnek, aminek esélye a mai foglalkoztatottság fennmaradása esetén alig több mint 50 százalék).

Egy gyermek felnevelése ma 30–35 millió forintba kerül (ha a családi pénzkidadásokhoz hozzáadjuk a család költségvetési befizetéseit a gyermekre fordított költségvetési kiadások mértékében, valamint forintosítjuk a gyermekekre fordított munkát is a statisztikai standardok szerint). Ezért a jövő termelését, a jövő magyar „nyugdíjgazdaságát” egy, két gyermeket felnevelő szülői pár 65 millió forint befektetéssel segíti.

Amikor ma a nyugdíjrendszer átszabására sort kerítünk, akkor mindezek miatt fontos szempontként kellene kezelni, hogy a rendszer ismerje el (értékalkotóként, nyugdíjbefektetésként) a családok gyermeknevelését és a gyermekek munkaerőpiacra történő rásegítését is.¹

Az időskorúakról történő gondoskodás generációs összefüggéseit a bismarcki nyugdíjmodell homályosította el. Több generáció nőtt már fel abban a hamis tudatban, hogy a nyugdíjrendszer függetleníthető a családok reprodukivitásától.²

A modernitás, az ipari struktúrákhoz igazodó családi stratégiák következtében kialakult a kétgenerációs családmódel.³ Az intergenerációs családi kapcsolatok leszűkülésének következtében szükségessé vált az időskori ellátásra rásegítő nyugdíjrendszer.⁴

A bevezetés mai szemmel nézve nem volt túl nehéz. Nem szabad elfelejteni ugyanis, hogy 100 évvel ezelőtt a nyugdíj az időskort megélő, nem túl nagyszámú személyek „jutalma” volt. Ezért alacsony elvonás is elégséges volt, hiszen (ellentétben a mai helyzettel) kevesen éltek meg a nyugdíjba menetel korhatárát és még kevesebben tudták még ezután 10-15-20 évig élvezni a nyugdíjukat.

A klasszikus nyugdíjrendszerek alapvonása az, hogy

- az egyénre koncentrálnak, eltekintenek a családi, illetve nemzedéki reprodukciótól,
- (zömében) keresetarányos elvonásokból finanszírozzák,
- elismerik azt, hogy a magasabb kereset magasabb nyugdíjjogosultságot biztosít,
- többnyire kisebb-nagyobb újraelosztást hajtanak végre (a nők gyermekvállalási terheinek szociális indíttatású elismeréseként, valamint különféle érdekcsoportok nyomására).

Két alapmodellt szoktak emlegetni. Az egyik a tőkefedezetű, a másik a felosztó- kirovó rendszer. Ezen belül további legalább 8–9 fajsúlyos szempont szerint osztályozzák az egyes altípusokat. Bármelyik nyugdíjrendszer változtatása nehéz kérdés – nemcsak szakmailag (azok bonyolult volta és hosszú ideig tartó befuttathatósága miatt), hanem politikailag is – hiszen évtizedek alatt szerzett jogokat érint.

Ezekre a modellekre jellemző (és sajnálatos), hogy az időskori ellátás megalapozása és a gyermeknevelés elválik egymástól.

EURÓPAI NYUGDÍJAK: NÉHÁNY GYERMEKNEVELÉSI ÉV ELISMERÉSE

Az elmúlt két évtizedben Európában a születek számának csökkenésére, a vészes gyorsasággal bekövetkező népesség elöregedésre⁵ (az emiatti nagyobb nyugdíjigényekre és a kevesebb befizetőre) a rendszerek kétféle választ adtak:

- a későbbi nyugdíjak értékét csökkentették, különböző módosításokkal;

[A magas keresetű évek helyett az egyén időszakbeli átlagkeresetének figyelembevétele, magasabb nyugdíjkorhatár, alacsonyabb szorzók a nyugdíjérték megállapításakor, a várható életkor emelkedése (és az emiatti nagyobb nyugdíjigények) esetén a nyugdíjszint általános csökkentése stb.]

- a nyugdíj-megállapítás során figyelembe veszik azt, hogy a gyermekvállalás miatt egy anya eleve kevesebb ideig lehet foglalkoztatott. Az európai országok nagyobbik hányadában ma már elismerik a nyugdíj értékének kiszámításakor a kisgyermek felnevelésével eltöltött idő egy részét. Erre a következő három módszert alkalmaznak:

- ♦ az állam bizonyos szintig (például a minimálbéri szintjéig vagy a korábbi kereset értékéig) az esedékes nyugdíjárulékot befizeti az adott egyén helyett a nyugdíjalapba,
- ♦ a kisgyermek nevelésével eltöltött időből 1–3 évet úgy vesznek figyelembe, mintha az anya dolgozott volna, [Ezekhez hasonló hatása van annak, hogy a nyugdíjat pontszámrendszer alapján megállapító országokban (például Németország, Norvégia) a gyermekneveléssel eltöltött időből néhány (1–3) évet az egyébkéntinél magasabb szorzószámmal

vesznek figyelembe.]

- ♦ a nyugdíjjogosultság megszerzéséhez szükséges minimális időbe beleszámít a gyermekneveléssel töltött időből (gyermekenként) 1–3 év.⁶

Az ismertetett módszerek általában azt eredményezik, hogy az érintett szülőnek (általában az anyának, de néhány országban az apának is) a nyugdíját egy gyermeknél 2–4 százalékkal, két gyermeknél 3–8 százalékkal emelik.⁷ Az alkalmazott korrekciók hatására összességében a nők össznyugdíja mintegy 2–5 százalékkal emelkedhet. Míg a kiadási igények visszafogásával akár 20–25 százaléknyi megtakarítást is elérhettek, addig a gyermekneveléssel töltött idő elismerésével kapcsolatos juttatások az érintett országok teljes nyugdíjkifizetéseiben belül csak 1–2 százalékot érhettek el. Azaz a második irányba tett lépések a számok tanúsága szerint jóval alárendeltebb szerepet kaptak.

Az említett korrekciók pozitívuma, hogy elismerik: gyermekenként 1–3 év kiesik a szülő foglalkoztatási karrierjéből az utódnevelés miatt. Ugyanakkor nem számolnak azzal, hogy a gyermeknevelés jóval több áldozatot kíván, mint a cseperedő kisgyermek nevelésével eltöltött néhány év. Ennél időben, törődésben, nevelésben és anyagilag is jóval nagyobb lemondást kíván a szülőktől.⁸

A nyugdíjrendszer ismertetett korrekciói nem veszik számba arányosan a demográfiai hatás – népesség elöregedésének – nyugdíjrendszerbeli negatív hatását. A magasabb gyermekszám – megfelelő foglalkoztatottság mellett – jelentősen javítaná a gazdaságok lelassult növekedését és az államháztartások bevételeit. Ehhez a nagyságrendhez képest nem tekinthetjük igazán nagyvonalúnak a nyugdíjrendszer 1–2 százalékos korrekcióját a gyermekneveléssel kapcsolatban.

Ha Magyarországon évente 9 ezerrel nőne a gyermekszám – mondjuk például a gyermekvállalásra ösztönző és a foglalkoztatottságra ösztönző nyugdíjrendszerbeli módosulás következtében –, akkor az éves államháztartási bevételek 20

év múlva akár évi 100–120 milliárd forinttal is növekedhetnének. Ez olyan nagyságrend, amelynek érdekében érdemesnek tartjuk a nyugdíjrendszer demográfiai üzenetét a jelenleginél erőteljesebbre „hangolni”. Erre teszünk javaslatot.

DEMOGRÁFIAI TÉNYEZŐK FIGYELEMBEVÉTELE – ELVI SZEMPONTOK

Voltak korábban Európán belül más irányba ható, nagyobb léptékű javaslatok is, de azokat nem fogadták el.

Németországban már 55 évvel ezelőtt felvetődött az az elvárás, hogy a kevesebb utódot felnevelők számára magasabb nyugdíjjárulék bevezetése esetén járjanak csak a juttatások. A javaslatot és annak *Adenauer* kancellár általi elutasítását részletesen tárgyalja *Botos Katalin* több írásában és előadásában is.

Mészáros Tamás számos olyan szerzőt említ, akik szerint az utódok felnevelését is figyelembe kellene venni a nyugdíj-megállapítás során. Egyikük szerint a nyugdíjrendszerek miatt csökkent nagymértékben a fejlett világban a gyermekszületések száma.

A következőkben felsoroljuk azokat a főbb kérdéseket, amelyekkel szembetalálkozunk az, aki a demográfiai tényezőt is figyelembe szeretné venni egy nyugdíjrendszer korrekciója során.

▶ Az összesített nyugdíjnak mekkora hányada függjön a demográfiai tényezőktől?

▶ A szabályozás maradjon korosztályi megközelítésű⁹ (generációkat vet egybe – tesz egymással szemben „felelőssé”), vagy „leszálljon” az egyén, illetve a család szintjére (konkrétan vegye-e figyelembe azt, hogy az adott személy hány gyermeket nevelt fel).

▶ A juttatás a dolgozó gyermekek számához igazodjon vagy a gyermek keresetéhez is?

▶ Az anya kapja a nemzedéki nyugdíjat vagy az apa is?

▶ Figyelembe vegyék-e azt, hogy a gyermek folytat-e keresőtevékenységet, illetve gyermeket (unokát) nevel-e?

▶ Mi a forrás a juttatáshoz?

▶ Felosztó-kirovó vagy tőkefedezetű rendszerben működjön.

▶ A gyermeket nevelők munkavállalási lehetőségeit is javítani kívánják-e (például alacsonyabb tb-járulékkal)?

▶ A mai rendszerek részeként vagy azok mellett célszerű-e működtetni a javasolt rendszert?

Mindezekon túl kérdés, hogy a módosításokkal az új rendszer átvegye-e a „befizető egyén – majd a befizetésekkel sáfárkodó közösség – végül a juttatásokból részesített egyén” alapsémát, avagy teremtsen (konkrét), számszerűen követhető nyugdíjkapcsolatot az egyén és a családja között. Akár úgy, hogy ez a kapcsolat jelentős hányadában az állami (vagy pénzügyi) szereplő beiktatódása nélkül szerveződjön.

JAVASLAT GYERMEKFEDEZETŰ JUTTATÁSRA¹⁰

E cikkben vázolt javaslat szerint a demográfiai tényezőt úgy kellene figyelembe venni, hogy a (már dolgozó) gyermekek járulékaiból egy meghatározott összeg ezen a címen egy elkülönített gyermekfedezetű számlára kerülne. Abból azok a szülők (ebben a konstrukcióban döntően az anyák) részesülhetnének, akik adózó állampolgár(oka)t neveltek fel.¹¹

A gyermekfedezetű nyugdíjjelem havi fix összegben (mintegy általánosan) ismerné el az anya nyugdíjában a gyermeknevelő tevékenységet (ha meghatározott évet ledolgozott a gyermeke). A juttatás a gyermek(ek) számához igazodna.

Az ellátást ahhoz kellene kötni, hogy a gyermek 37 éves koráig „megtermelte-e” a szülő nevelési nyugdíjjogosultságát, azaz dolgozott-e annyi évet, ami az anyát – a gyermek járulékbefizetésének jogán – gyermekfedezetű nyugdíjjelemre jogosítja.

A gyermekfedezetű nyugdíjjelem felosztó-kirovó jellegű lenne. Forrása a gyermek után befizetett nyugdíjjárulék egy adott hányada lehetne. Célszerűen ez egy fix összeg lenne (például az átlagkereset 15 százaléka után esedékes járulék nagysága – azaz havi 10 ezer forint), amit a felnvelt gyermek – mondjuk 37 éves koráig – fizetne az anya javára. Az anya pedig dolgozó gyermekei után gyermekenként havi 12 ezer forint juttatásban részesülne. Ez – a később részletezett számításaink szerint, amelyben figyelembe vettük a magyarországi termékenységi mutatókat és a fiatalok várható foglalkoztatottságát – egy anyának átlagosan évi 144 ezer forint juttatást jelentene gyermekenként. Ehhez képest többet kapna az, akinek több gyermeke van és a gyermekek foglalkoztatottsága az átlagosnál magasabb, valamint és kevesebbet kapna az, akinek az átlagosnál kevesebb gyermeke van és a gyermekek foglalkoztatottsága is alacsonyabb. (A gyermekfedezetű nyugdíjjelem bevezetése miatt keletkező többletjuttatás költségvetési forrására is tartalmaz javaslatot az államháztartási hatáskörök bemutató számításunk.)

A gyermekfedezetű nyugdíjjelem kedvezményezettje a javaslat szerint nagyobb hányadban az anya. Ez azzal indokolható, hogy a nők – mivel jelentősen nagyobb súllyal vesznek részt a gyermeknevelésben – a nyugdíjjárulékokból képződő nyugdíjrendszerbe kevesebbet tudnak befizetni, ezért a jövőben hátrányos lesz a nyugdíj-megállapításuk.¹² Ezt a hátrányos helyzetet a javasolt rendszerünk képes munkaalapú szemlélettel kiigazítani¹³ (szemben a jelenlegi, szinte követhetetlen egyenlőségi rendszerrel).

Az apának juttatást akkor kellene szánni, ha az anya elhalálozott, vagy az apa nevelte az 18 éves kor nagyobbik hányadában (például legalább kétharmad részben) a gyermeket.

A juttatás a nők időskori jövedelmének 10–15 százalékát tenné ki átlagban.

Kívánatos, hogy az állam garantálja a gyermekfedezetű juttatást – csakúgy, mint az egyéni

alapút. Ez lenne a biztosíték arra, hogy a generációs nyugdíjalapba befizetett járulékok alapján a szülők a nyugdíj-kiegészítést biztonsággal megkapják. A juttatások az inflációval szemben karban lennének tartva – ehhez a fedezetet a befizetett járulék emelkedése biztosítaná.

KONKRÉT MÉRTÉKEK

A gyermekfedezetű nyugdíjjelem átlagosan 12 ezer Ft/hó juttatást biztosítana a nyugdíjas kort már elért anya részére – minden, a 37 éves koráig 13 évet ledolgozó gyermeke után (a gyermek minden ledolgozott éve esetén 900 forint körüli lenne a juttatás, azaz átlagos 13 év ledolgozása esetén 12 ezer Ft/gyermek). A gyermek ledolgozott évei szerinti juttatás tervezett értékét mutatja az 1. táblázat.

Természetesen nem tipikus esetekben lehetőség lenne egyedi, az ismertettőtől kissé eltérő megoldásokra.

Például ha az anya 40–42 évesen szül és a gyermeke csak a 23 éves korában kezdett dolgozni (például egyetem elvégzése után) akkor nyugdíjba vonulásakor azzal a kitételrel lehetne megállapítani a gyermek után juttatást, hogy mondjuk öt év múlva határozzák meg véglegesen a nyugdíj-kiegészítés értékét – annak függvényében, hogy a hátralevő öt évben hány évet tölt kereső tevékenységgel a gyermek.

A *gyermekfedezetű juttatás forrása*: a 37 év alattiak havi keresetéből az (első) 30 ezer forint (az átlagkereset 15 százaléka) jövedelemrész utáni nyugdíjjárulékot (ma 10 százalék+23,5 százalék) elkülönített számlára vezetnék.

AZ ÖZVEGYI NYUGDÍJJAL „VERSENYZŐ” GYERMEKFEDEZETŰ JUTTATÁS

A nyugdíjrendszernek alkalmazkodnia kell a női munkavállalás elterjedéséhez. A családnak sok

**AZ ANYA GYERMEKFEDEZETŰ NYUGDÍJELMÉNEK AZ ÉRTÉKE,
A GYERMEK 37 ÉVES KORÁIG LEDOLGOZOTT ÉVEK SZERINT**

Ledolgozott évek	Juttatás/ezer Ft/hó gyermekenként
4	3,7
5	4,6
6	5,5
7	6,5
8	7,4
9	8,3
10	9,2
11	10,2
12	11,1
13	12,0
14	12,0

Megjegyzések:

Definiálni kellene, hány hónap munkaviszony esetén tekinthető ledolgozottnak egy év. Célszerű lenne ezt valahol 10–11 hónapban meghatározni, azzal, hogy az ennél kevesebb ledolgozott idő figyelembe vehető a következő években. Tehát, ha 8 hónapot dolgozott a gyermek, akkor az adott év után ugyan nem járna juttatás, viszont ez a 8 hónap hozzáadódna a következő év munkaidejéhez (ha például akkor is 8 hónap volt, akkor a 16 hónap miatt arra az évre már járna a juttatás és az ezt követő évre „át lehetne vinni” 4 hónapot).

A GYED-en levő (azaz a szülés előtt dolgozó) leánygyermeket dolgozóként kellene figyelembe venni. Teljes évként kellene figyelembe venni azt, ha valaki a GYED után a legfeljebb 6 éves gyermeke mellett félállásban dolgozik.

Amikor az anyának leánygyermekai vannak, azok után relatíve kisebb lenne a nemzedéki nyugdíjjelem értéke a gyermekeik (azaz az unokák) nevelése miatt. E helyzetre is lehetne korrekciót alkalmazni.

Forrás: saját számítás

időt szentelő nők jutalma a mai rendszerben az, hogy ha a pénzkeresetben az ő segítségükkel (is) többet teljesítő férjük elhalálozna, akkor utánuk kapnak özvegyi ellátást. A rendszer elismeri a főállású feleség szerepét is azáltal, hogy a munkaviszonnyal nem rendelkező nők számára főjuttatásként ad özvegyi nyugdíjat (a férjük halála esetén). A gyermekfedezetű nyugdíjjelem közel ugyanúgy honorálná azt, ha egy nő a családjának sok időt szentel. De ezt a gyermekek után adott juttatással tenné. Azaz eltérés az özvegyi nyugdíjak és a gyermekfedezetű nyugdíjjelem között ott lenne, hogy az utóbbi nem jutalmazná a gyermeket nem nevelő nőket.

Az özvegyi nyugdíjak megállapításakor alkalmazott szorzókat, paramétereket úgy kellene megváltoztatni, hogy az új özvegyi nyugdíjak a mai szintnek a negyedére csökkenjenek. Ezzel a gyermekfedezetű nyugdíjjelem forrása

részben az özvegyi nyugdíj szerepének csökkentéséből adódhat.

**MELY KORCSOPORTNÁL INDULHAT
A JAVASOLT RENDSZER?**

Generációk sora a mai nyugdíjrendszerhez igazította (és igazítja ma is) az egyéni életstratégiáját. Javaslatunk szerint a 37–38 éves korhatár körül lehet az, ahol még a választás lehetősége, az alkalmazkodás esélye megadatott a nők számára. Hiszen 40 év alatt egy nő még dönthet úgy, hogy (az új rendszerrel számolva):

- gyermeket vállal, akár még kettőt is,
- a saját karrierjének való élesten időben kissé eltolja és a meglévő gyermekeinek a nevelésére több időt szán, hogy azok nagyobb eséllyel találjanak majd munkát (szocioló-

giai felmérések szerint az anya meghatározó szerepet tölt be a gyermek munkaerőpiaci karrierjének alakulásában),

- a gyermek karrierpályára segítése részben „versenyezne” a férj (élettárs) karrierpályájának egyengetésével (a család humán erőforrásából az új nemzedékre többet osztanának).

A juttatások és a befizetések közötti megfeleltetés kérdése szemszögéből elemezve a klasszikus rendszerekhez képest a javasolt rendszer vívmánya lehetne a családi szintű megfeleltetés (a nyugdíjirodalom nyelvén: ekvivalencia) „visszaépülése” az időskori ellátásokba. A gyermekek keresete utáni járulék egy hányada ugyanis közvetve vagy áttételeken keresztül a szüleinek az ellátását finanszírozná. Tartalmilag kisebb lenne az újraelosztás – a keresetek után beszedett járulékok nettó összege csökkenne. Ezt talán a legjobban a „családon belüli” ekvivalencia kifejezéssel lehetne jellemezni.¹⁴

KIEGÉSZÍTŐ ELEMELK

A klasszikus nyugdíjrendszerek mellett alkalmaznak kiegészítő elemeket is. Ebből a szempontból a „gyermekfedezetű” rendszer jobban teljesítene. A nyugdíjrendszerben ellátatlanul maradónak ugyanis két nagy csoportja van. Az egyik csoport azért kerül ebbe a helyzetbe, mert gyermeket nevel, a másik amiatt, mert munkát nem kap (vagy egyáltalán nem is kíván) vállalni. Az előbbiek gondját a felvetett javaslatok megoldják (ha a felnevelt gyermek keresetvétekenységet folytat), így az új rendszerek esetén csak a második csoport számára kell valamilyen állami kiegészítő rendszerben gondolkodni. Ez utóbbi csoportba kerülők száma is csökkenne várhatóan, hiszen a javasolt rendszer munkavállalásra és kifejezetten kifehértett munkavállalásra ösztönözná a család tagjait.

Természetesen a javasolt gyermekfedezetű

nyugdíjjeleket tartalmazó rendszer csak akkor nem kreál kirívó aránytalanságokat, amennyiben kiegészítő elemeket is alkalmaz.

► Ilyen mindenekelőtt a gyermekszám kezelése. A gyermekek számának a függvényében célszerű lenne enyhe degresszivitást alkalmazni.

Az első és a második gyermek utáni gyermekfedezetű nyugdíjhoz képest a harmadik gyermek után (és azt követően) a nemzedéki nyugdíj juttatása az első két gyermek utáni összegnek mondjuk a 80 százaléka lehetne.

► Külön kell kezelni azokat a nőket, akik az új rendszerben nem tudnak méltányos nagyságrendet elérő nyugdíjellátásra való jogosultságot szerezni (például nem született gyermekük).

A GYERMEKFEDEZETŰ NYUGDÍJ BEVEZETÉSÉNEK HATÁSAI

A javasolt rendszer államháztartásra és az érintett lakosság nyugdíjösszegeire gyakorolt hatását mutatjuk be a következőkben. Hatásvizsgálataink során a lakosság demográfiai adatai alapján végeztünk becsléseket a várható gyermekek számára, azok foglalkoztatottságára vonatkozóan. Így jutottunk az éves államháztartási nyugdíjterhelés összegére, amit a kifizetendő gyermekfedezetű nyugdíjak okoznak majd. Ezt az összeget szembesítettük az azal az összeggel, amellyel az özvegyi nyugdíjak számításaink szerint – a javaslatunk szerint – csökkennének. A kettő különbsége jelenti az államháztartási egyenleghatást. Számításaink szerint a bevezetés utáni években az egyenleghatás mérsékelten negatív, majd az utolsó 5 évben pozitív lenne. Az okozott hiány évente mintegy 2 milliárd forint lenne, amely a 7. évre 12 milliárdos összegre nőne. Ezek után a hiány csökken, majd az államháztartás a 20. év végén 17 milliárdos többlettel zárna. Ezt mutatja be ábránkon az államház-

tartási egyenleghatás görbéje, amely láthatóan a nullás szint közelében halad, eleinte a negatív, majd a pozitív térfelel.

Ami többlet az államháztartásnak, az csökkenést jelent az érintett lakosság nyugdíjösszegeiben. Tekintve, hogy számításaink csak bizonyos valószínűségeket tükröznek (termékenység, halandóság, foglalkoztatottság alakulása), ezért az adott számítások relevanciája az, hogy bemutatja: a ma belátható valószínűségek mellett az általunk javasolt rendszernek jelentős államháztartási hatása nincs, és a lakosság szempontjából is „karban tartható” a kifizetendő nyugdíjösszeg.

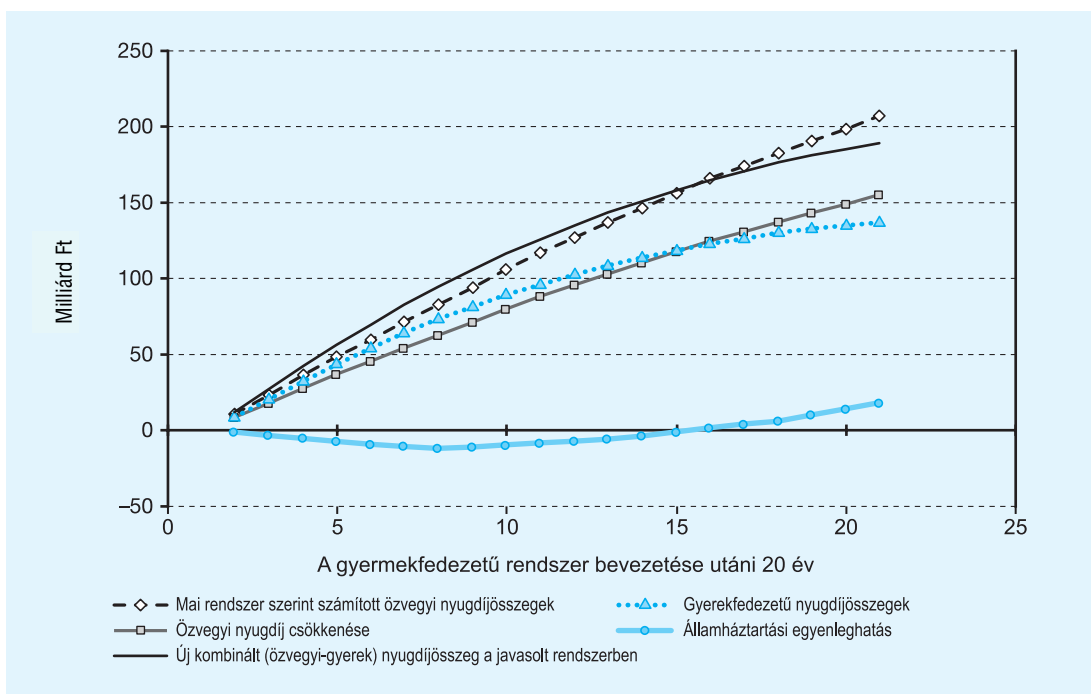
Az 1. ábránknban követjük – az államháztartási egyenleghatáson kívül – azokat a folyamatokat is, amelyek ezt az egyenleghatást magyarázzák: így az özvegyi nyugdíjak várható alakulását, ha a mai rendszer fennmaradna, majd bemutatjuk az általunk javasolt özvegyi nyugdíj

csökkentésének alakulását. Ezzel szembesítjük azokat az összegeket, amelyeket többletként gyermekfedezetű nyugdíjként kapnának az arra jogosultak (gyermekszám, azok foglalkoztatottsága szerint). Kiemelten ábrázoljuk azt, hogy végül is együttesen „hogyan jön ki a lakosság” a változtatásból (új, kombinált nyugdíjösszeg görbéje az ábrában), azaz együttesen hogyan alakul e két nyugdíjlem: az özvegyi és foglalkoztatott gyermekek befizetési címen juttatott nyugdíj.

Az ábrán jól követhető, hogy a gyermekfedezetű nyugdíjrendszer bevezetése után együttesen kifizetett nyugdíjak görbéje (új, kombinált nyugdíjösszeg) jól rásimul a mai rendszer szerint előrevetített özvegyi nyugdíjösszeg görbéjére. A kifizetések az új rendszerben a mai rendszer szerinti várható kifizetésekhez simulnának. A gyermekfedezetű nyugdíj tehát finanszírozható a forrás-előrejelzés szerint.

1. ábra

ÖZVEGYI KONTRA GYERMEKFEDEZETŰRE ÁTVEZETŐ KOMBINÁLT RENDSZER NYUGDÍJÖSSZEG HATÁSAI

Forrás: KSH- és ONYF-adatok alapján saját számítás és becslés

Az is látható, hogy a bevezetés utáni években a lakosság valamivel többet kapna az új rendszerben (az özvegyi nyugdíj kevésbé csökkenne, mint amennyivel nőne a gyermekfedezetű nyugdíj), majd egy idő után ez a hatás inkább negatív. Összesítve az évi többleteket és veszteségeket a lakossági nyugdíjegyenes többlettel zárulna.

Ezekben a számításokban azonban nem vettük figyelembe, hogy az új nyugdíjrendszer demográfiai „üzenetének” hatására a gyermekvállalási kedv és a gyermekek foglalkoztatottsága is növekedhet. Mindez kedvező hatást gyakorolna a GDP növekedésére és a foglalkoztatottságra, ezen keresztül a nyugdíjrendszer egyensúlyára is.

Rendszerünk fő számai a következőképpen alakulnak.

A gyermekfedezetű nyugdíjjelem miatti államháztartási kiadás 138 milliárd forint körül várható. Az özvegyi nyugdíjak csökkenése miatt a megtakarított összeg értéke 155 milliárd körül várható. Az egyenleg tehát a 20. évre már pozitív (mint már néhány évvel azelőtt is). A 20 év deficitjei és többletei együttesen azonban az államháztartás számára negatívumot mutatnak, de szinte elhanyagolható mértékben – éves átlagban 2,8 milliárd forintot. (És akkor még nem vettük itt figyelembe, hogy a születések számának várható emelkedése feltétlenül emeli az állam bevételeit.)

A lakosság szempontjából a hiányok és többletek alakulása az államháztartásnak a tükörképe. Eleinte többletnyugdíjat realizálhatnak, majd az időszak végére már a hiány a jellemző. Ezen eredményeket hozó modellünket, mint alapváltozatot – az államháztartással és a lakossággal szembeni nem lényeges egyenleg-hatások miatt – alapváltozatnak neveztük.

ÉRZÉKENYSÉGI ELEMZÉS

Az előbbieken bemutatott alapváltozathoz képest arra is számításokat végeztünk, hogyan alakulna az államháztartásra gyakorolt hatás

egyenlege, ha az özvegyinyugdíj-jogosultak száma az alapváltozathoz képest is kedvezőtlenebbül alakulna (az özvegyek hozzátartozóinak a feltételezettnél is kedvezőtlenebb foglalkoztatottsága miatt többen veszítenék el nyugdíjjogosultságukat). Szintén figyelembe vettük azt is, hogy az özvegyi nyugdíjak nagysága – az önálló jogon özvegyi nyugdíjat kapók arányának csökkenése miatt – a maihoz képest csökkenhet. A termékenységre is két változatot számítottunk: a termékenység a mai szint alá csökken, vagy ellenkezőleg (éppenséggel a gyermekfedezetű nyugdíjjelem hatására) a mai szint felé emelkedik.

A 2. táblázat mutatja, hogy az egyes paraméterek értékeinek a változása miként befolyásolja az államháztartási egyenleghatást.

Főbb eredményeink

Nem jár lényeges következménnyel az alapmodellünkhöz képest, ha kevesebb özvegy lesz jogosult özvegyi nyugdíjra. Ha a foglalkoztatottság a feltételezettnél kedvezőtlenebb lesz, akkor alacsonyabb az özvegyi nyugdíjra jogosultak száma, de valószínűleg a gyermekfedezetű nyugdíjra jogosultak száma is. Ilyenkor ugyanis az feltételezhető, hogy a gyermekek foglalkoztatottsági szintje is alacsony lesz, tehát a gyermekfedezetű nyugdíjkiadások is csökkennek.

Táblázatunk azt mutatja, hogy adott paraméterek mellett mintegy az a „legkedvezőbb” az államháztartásnak, ha kevés gyermek születik (itt a legmagasabb a számított egyenlegtöbblet, 32 milliárd forint). Ezzel szemben a legkedvezőtlenebb, ha több gyermek születik, akkor a legkevesebb az egyenlegtöbblet.

Ebben a modellben azonban nem vettük figyelembe, hogy a gazdaság nem közömbös a demográfia alakulásával szemben. A gyermekszám növekedése és a foglalkoztatottságra való erős ösztönzőség javítja a gazdaság növeke-

**A GYERMEKFEDEZETŰ NYUGDÍJELEM ÁLLAMHÁZTARTÁSI HATÁSVIZSGÁLATA
A MODELL PARAMÉTEREINEK VÁLTOZTATÁSÁVAL**

	Termékenységi mutató	Foglalkoztatottság (25–39 év között), %	Özvegyi nyugdíj-jogosultság aránya, %	Egyenleg 20 évre összesítve, milliárd forint	Egyenleg az utolsó évre számítva (kumulatív érték), milliárd forint
Alapváltozat	1,32	75	90	-56	17
Kevesebb özvegyi nyugdíjjogosult	1,32	68	80	-82	13
Kisebb átlagos özvegyi nyugdíj	1,32	75	80	-145	9
Nagyobb átlagos özvegyi nyugdíj	1,32	75	80	34	23
Kevesebb gyermek születik	1,18	75	80	136	32
Több gyermek születik	1,40	75	80	-165	9
Több gyermek születik, teljes hatás, foglalkoztatottság növekszik					59

Forrás: KSH- és ONYF-adatok alapján saját számítás és becslés

dését és az államháztartás, ezen belül a nyugdíjrendszer egyensúlyát is.

Táblázatunk utolsó sora a közvetett hatásokat is figyelembe veszi. A megnövekvő foglalkoztatottság miatt az államháztartási egyenleg többete az utolsó évben 59 milliárd forintos, amely nagyobb az összes többi változaténál. (A több dolgozó miatt évi 100–120 milliárd forinttal is emelkedhet hosszú távon a bevételek összege.)

DEMOGRÁFIAI SZEMPONTOK ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK MIKÉNTJE MODELLÜNKBEN

A cikk korábbi részében felvetettük azokat a kérdéseket, amelyekre adott válaszok alapján működnek a demográfiai szempontokat érvényesíteni kívánó rendszerek. Most összefoglaljuk, hogy az általunk felvázolt modell hogyan kezeli a felvetett összefüggéseket.

▶ Az összesített nyugdíjnak mekkora hányada függjön a demográfiai tényezőktől?

A javasolt modellben a nyugdíjak mintegy 8–10 százaléka függ demográfiai tényezőktől (az általános 1–2 százalékkal szemben). A demográfiai szempontoknak tehát lényegesen nagyobb nyomatékot ad.

▶ A szabályozás maradjon korosztályi megközelítésű (generációkat vet egybe – tesz egymással szemben „felelőssé”), vagy „szálljon le” az egyén, illetve a család szintjére (konkrétan vegye-e figyelembe azt, hogy az adott személy hány gyermeket nevelt fel)?

Modellünk a nyugdíj egy részét a családi reprodukciótól teszi függővé, azaz részben a generációs szintről a családi szintre helyezi vissza az időskori biztonság feltételeiről való gondoskodást.

▶ A juttatás a dolgozó gyermekek számához igazodjon vagy a gyermek keresetéhez is?

Modellünk a gyermekek produktív tevékenységétől – munkavállalásától – is függővé

teszi az időskori ellátás egy részét, aminek üzenete az, hogy a produktív gyermek az, aki megtermeli a szülők nyugdíjának fedezetét.

▶ Az anya kapja a nemzedéki nyugdíjat vagy az apa is?

Modellünkben döntően az anya kapja a gyermekfedezetű nyugdíjat, figyelembe véve a gyermeknevelés hazai társadalmi kontextusát, azaz az anyai terhelés döntő voltát.

▶ Figyelembe vegyék-e azt, hogy a gyermek folytat-e keresőtevékenységet, illetve gyermeket (unokát) nevel-e?

Javaslatunkban erre a határozott válasz az, hogy a nyugdíjrendszer vegye figyelembe a gyermekek munkavállalását, mert csak így termelődik meg a virtuális nyugdíj reálgazdasági fedezete.

▶ Mi a forrás a juttatáshoz?

A gyermekfedezetű nyugdíjforrás közvetlenül az özvegyi nyugdíjrendszer átalakítása, a gyermeknevelés – a párkapcsolatinál – hangsúlyozottabb elismerése a nyugdíjrendszerben.

A másik – közvetett – és lényegesebb forrás: a gyermekszám növekedésével és a foglalkoztatottságra (továbbá a jövedelem kifehérítésére) való ösztönözöttséggel jelentősen növekedhetne a GDP, a jelenlegi 3–4 százalékról akár 7–8 százalékra, következésképpen az államháztartás bevétele is.

▶ Felosztó-kirovó vagy tőkefedezetű rendszerben működjön?

Modellünk felosztó-kirovó rendszert feltételez, a meglévő nyugdíjrendszerhez így könnyebben illeszthető.

▶ A mai rendszerek részeként vagy azok mellett célszerű-e működtetni a javasolt rendszert?

Javaslatunk a mai rendszert egészítené ki egy gyermekfedezetű elemmel. Abból a megfontolásból, hogy így akár – rávezető rendszerrel – azonnal bevezethető¹⁵ lenne, és az új demog-

ráfiai szempontokhoz való rendszerbeli alkalmazkodást simábban, kevesebb rendszerbeli megrázkódtatással oldhatná meg.

ÉS AMIRE JUTOTTUNK – A NYUGDÍJ ÉRTÉKRENDJÉNEK VÁLTOZÁSA: „PAPÍRNYUGDÍJ” KONTRA GYERMEKFEDEZETŰ NYUGDÍJ

A nyugdíjviták és nyugdíjrendszerek az egyéni járulékalapú nyugdíjkövetelések keletkezésére és kezelési módjára koncentrálnak. Elhanyagolják azonban azt, hogy a produktív generáció más módon is kitermeli nyugdíját, mégpedig annak a generációnak a felnevelésével, amely generáció éppen akkor fog produktív munkát végezni, amikor a korábbi generáció onnan kiszorul. Bármilyen rendszerben számolják is el a nyugdíjköveteléseket, azoknak a tényleges fedezete nem más, mint maga a felnövekvő aktív generáció. A „papírnyugdíj” csak így válhat a nyugdíjasok tényleges fogyasztásává, az unokákat nevelő generáció megélhetésének anyagi eszközévé.

A gyermekfedezetűnek elnevezett nyugdíjrendszer nem csupán pénzügyileg igazságosabb, hanem demográfiai szempontból is hatékonyabb lenne. Bár a nyugdíjjárulék összömege változatlan maradna, azon belül tekintélyes hányad mintegy családon belül maradna – azaz tulajdonképpen tartalmilag nem is lenne többé elvonás.

A jelenlegi nyugdíjrendszer azzal, hogy a nyugdíjas kori megélhetésben nem vagy alig veszi számításba a gyermeknevelést, nagymértékben hozzájárul a demográfiai torzuláshoz, ahhoz, hogy „nem érdemes” gyermeket vállalni. Ezt az üzenetét a nyugdíjrendszernek sürgősen fel kellene számolni. Ehhez kívántunk hozzájárulni a saját modellünk részletesebb bemutatásával.

MELLÉKLET A HATÁSELEMZÉSHEZ FIGYELEMBE VETT PARAMÉTEREK

A bemutatott hatáselemzés (ez az alapváltozatunk, amelyhez képest más változatokat is bemutatunk a későbbiekben) paramétereit a következők figyelembevételével állítottuk be.

A 65 éven felüli nők száma

A korfa adatait vettük figyelembe az 1974 és 1994 között született nőkre. Feltételeztük, hogy a jelenlegi népességből a 65 éves kor elérésig 5 százaléku elhalálozik. E számítások szerint az 1974 után született női népesség 18–20 évvel később 900–950 ezer fő lesz.

Özvegyi nyugdíjat kapó nők száma

A fenti módon kiszámított 65 év feletti nők számából vezettük le az özvegy státuszú nők számát a bevezetés utáni 20 évre.

Feltételeztük, hogy a nők közül az özvegyek aránya a maihoz hasonló lesz, korcsoportos megoszlásban (ez például a 65–70 éveseknél 44 százalék, de a 75–80 évesek között már 68 százalék). Így meg tudjuk adni az özvegy nők számát az egyes években.

Feltételeztük, hogy az özvegy nők 90 százaléka kap majd özvegyi nyugdíjat. 10 százalék tehát feltételezésünk szerint nem kap. Ez a mai arányszám 3–4-szerese. E mögött az áll, hogy várhatóan jelentősen növekszik majd azoknak a száma, akiknek a férje (élettársa) számára nem jár majd nyugdíj (mert nem dolgozott le 20 évet 65 éves koráig), így a férj halála után nem jár majd özvegyi nyugdíj.

Végeredményben – így számítva – a 20-dik év végére 500–550 ezer nő kapna a mai feltételek szerint özvegyi nyugdíjat.

Az özvegyi nyugdíj értékére évi 390 ezer fo-

rintot vettünk figyelembe. (Ezt az összeget a 2009. évi átlag özvegyi nyugdíj – 32 ezer forint/hó – alapján számítottuk, felszorozva az elmúlt 2 év átlagos nyugdíjindexével).

Mivel az özvegyek tizede nem kap várhatóan özvegyi nyugdíjat, ezért a ma 270 milliárd forintnyi kiadási tétel 207 milliárd forintra csökken.

Amennyiben a javaslat szerint ennek az értékét a mainak negyedére csökkentenék, akkor 155 milliárd forint kiadáscsökkenés adódna (a 207 milliárd forintnyi kiadásból).

Gyermekszám

Az átlagos 1,31-es termékenységi mutatót figyelembe véve és a felnövekvő gyermekek esetében átlagosan a 75 százalékos foglalkoztatást feltételezve az adódik, hogy az 1974 után született nyugdíjas korú nők átlagosan évi 143 ezer forintot kaphatnak a korábban leírt rendszerben. (12 ezer forint/gyermek/hó a kiindulási összeg, amelyet növel ugyan a gyermekszám, de a foglalkoztatottság csökkent, következésképpen a gyermekfedezetű átlagos nyugdíj gyakorlatilag átlag egy gyermek utáni összegnek felel meg). Így számítva a gyermekfedezetű nyugdíj kiadásai emiatt a 20-dik év végére mintegy 125–135 milliárd forintot tennének ki.

Foglalkoztatottság értelmezése

Csak a 25–45 közöttiek foglalkoztatottsága számít a mi modellünkben. Az 50 év felettieké azért nem, mert addigra már rég rögzítették az anyának a gyermeknyugdíját. A 18–23 éveseké azért nem, mert az anya 65 éves koráig elég felmutatni 12 ledolgozott évet, ezt a gyermek akkor is

meg tudja tenni, ha 25 évesen kezd dolgozni (az átlaggyermeknek akkor 52 éves az anyja).

Mindebből az is következik, hogy az elvárt foglalkoztatottság tekintetében a javasolt rendszer könnyebben teljesíthető paramétereiket állított be az alacsonyabb iskolai végzettségűekre (ezzel mintegy kompenzálva az alacsonyabb foglalkoztatottsági szintjüket). Míg egy felsőfokú végzettségűnek 13–15 éve van arra, hogy abból 12 évet ledolgozva a gyermekfedezetű nyugdíj teljes értékét megkaphassa az időskorú anyja, addig egy 16 évesen már dolgozni képes nyolcéves iskolát végzett számára 20–22 évből kell 12 ledolgozott évet bemutatnia ugyanehhez.

Továbbá foglalkoztatottságnak számít a GYED. A GYED-en levők száma 95 ezer. Feltehetően a túlnyomó többségük 25 év feletti (az első szüléskor átlagosan az anya 26,5 éves).

A 92 százalékos foglalkoztatás a gyermekfedezetű nyugdíj összefüggésében már 100 százalékot jelent (mert 13 évből 12 év ledolgozása esetén már megkapja az anya a teljes gyermeknyugdíjat). Ezért a statisztika szerint a 25–45 közöttiek foglalkoztatottságára adódó mai 69 százalékos érték nálunk 75 százaléknak felel meg.

Érzékenységi vizsgálatok megváltozott paramétereit

A foglalkoztatottság alacsonyabb

Konkrét paramétereink: özvegyi nyugdíjat kevesebben, az özvegy nők csupán 80 százaléka kap (nem 90 százaléka). A modellezés szerint ezen 80 százalékos arány esetén sem változik lényegesen a pénzügyi egyenleg. Ha ugyanis növeljük a nyugdíjjogosultságot el nem érők

számát az alacsony foglalkoztatottság miatt, akkor a gyermekek foglalkoztatottságának feltételezett 75 százalékos arányát is csökkenteni kell (a 2. táblázat mutatja, hogy azt 68 százalékra csökkentettük). Azaz kevesebb lesz a gyermeknyugdíj összege is.

A nyugdíjak átlagos értéke változik

A nyugdíjak értékét leginkább az befolyásolja, hogy mekkora az önálló jogon (nem kiegészítő jelleggel) özvegyi nyugdíjat kapók aránya. Ma ez 17 százalék. Ha ettől arányuk 5 százalékponttal eltér bármely irányba, akkor az özvegyi nyugdíjak negyedére csökkentése révén az állam számára elérhető „megtakarítást” átlagosan évi 4,5 milliárd forinttal növeli/csökkenti. Ennek államháztartási egyenlegre gyakorolt hatása ugyanezen összeggel változna.

Termékenységi paraméterek változtatása

A termékenységet egyfelől csökkentettük 1,18-ra, majd a másik változatban növeltük 1,4-re.

Amennyiben a mainál is kevesebb gyermek születik, akkor kevesebb gyermekfedezetű nyugdíjat kell kifizetni, így javul az államháztartási egyenleg. Ha azonban más tényezőket is figyelembe veszünk, akkor a helyzet épp ennek a fordítottja, hiszen ekkor kevesebben dolgoznak, ami miatt az állam foglalkoztatáshoz kapcsolódó bevételi jelentősen csökkennek.

Így, ha a termékenységi mutató 1,18, akkor évente 9 ezerrel kevesebb gyermek lát napvilágot és a 20-dik év végére 180 ezerrel kisebb lesz a megfelelő népességszám, vagyis 90 ezerrel kevesebben dolgoznak. Következésképpen az állam foglalkoztatáshoz kapcsolódó bevételei évente 100-120 milliárd forinttal csökkennek.) Ezzel ellentétes folyamatok tapasztalhatók akkor, ha a gyermekszám nő.

JEGYZETEK

- ¹ A termékenység és a nyugdíjrendszer közötti kapcsolatot, mint az emberitőke-beruházás egymással összefüggő rendszerét több írás taglalja. Így például Cremer, H. et al., 2009
- ² A gyermekneveléstől függetlenedő nyugdíjrendszer részletes bírálatát és a gyermeknevelés nyugdíjbefektetésként történő elismerését évtizedek óta szorgalmazza Alessandro Cigno több írásában. Így például Cigno, A., 2009
- ³ A családi szerkezetnek a gazdasági szerkezethez való igazodását és ezzel a generációk közötti kapcsolatok jelentős változását mutatja be Anglia példáján. Hareven T. K. (1982)
- ⁴ Itt említjük meg Asztalos László (2009) kitűnő munkáját, amely koncepciójában a teljes pénzügyi rendszert szabja át, mint írja, családtámogató pénzügyi rendszert konstruált meg, amelyben a generációs kapcsolatokat szigorú pénzügyi kapcsolatok fedik le.
- ⁵ 2025-re az EU-15-ök országaiban a 65 év felettek száma meg fogja haladni a 3–24 év közöttiekét. Lásd EPC/ECFIN Economic Policy Committee, 2003
- ⁶ A sajátossága miatt megemlíthető még néhány módszer:
Svédországban a gyermek 0–4 éves kora alatt a szülő helyett az állam fizeti a nyugdíjjárulékot – a szülő pedig akkor is nyugdíjjogosultságot szerez, ha nem dolgozik.
Franciaországban a legalább három gyermeket felnevelő szülők közül mindkettőnek az úgynevezett alapnyugdíját (ez átlagosan a nyugdíj felét teszi ki egyébként) 10 százalékkal megemelik.
Portugáliában, ha a legfeljebb 12 éves gyermeke mellett az anya részmunkaidőben dolgozik, akkor az így eltöltött időszakból három esztendő úgy vesznek figyelembe, mintha teljes munkaidőben dolgozott volna.
- ⁷ Forrás: OECD, 2009, valamint OECD, 2011
- ⁸ Lásd a „Kicsi vagy kocsi” választás klasszikus megfogalmazását, amit újra kellene fogalmazni, hiszen nem csupán a gyermekvállalás idején kell lemondani egy kocsiról. Egy további kocsi is áldozatul esik, ha a szülők vállalják a gyermek továbbtaníttatását (még az úgynevezett „ingyenes” felsőfokú képzés esetében is). Az ifjúsági életpálya-módosulás okozta szülői befektetések jelentős megnövekedésére hívta fel a figyelmet Szegő Szilvia *Emberi életpálya és az ifjúság munkavállalása* című előadásában. Lásd Szegő, Sz., 2006a, valamint Szegő, Sz., 2006b., amely *A lisszaboni folyamat Magyarországon* című konferencián hangzott el. Szeged, 2006. november 13–14.
- ⁹ Augusztinovics Mária emberi életpályamodellje egygenerációs abban az értelemben, hogy azzal a feltételezéssel él, hogy egy generáció kitermeli saját gyermeknevelési költségeit és időskori ellátását, tehát önellátó, következésképpen „csupán” a produktív és nem produktív szakaszok közötti forrásátcsoportosítást kell a pénzügyi rendszer eszközeivel megoldani. Erre az alapállásra dolgozta ki nyugdíjmodelljét és végzett számításokat arra vonatkozóan, hogy a lakosság költségvetési kapcsolatainak zöme a generációs életpálya finanszírozását szolgálja. Lásd erről Augusztinovics, M., 1996
- ¹⁰ A felvázolt javaslat csak részben tekinthető egyéni terméknek. Giday Andrással végzett közös munkáink eredményének is lehetne elkönyvelni.
- ¹¹ A családon, páros együttléten belüli újraelosztás a nő irányában jelentős idős korban is. Egy OECD-elemzés, amely 9 országot vett górcső alá, azt mutatja, hogy a 64 év fölötti, férjükkal együtt élő nők elkölthető jövedelmének kevesebb mint a fele származik saját jövedelemből, 20 százaléka partnerüktől, másik 20 százaléka a partnerrel való közös gazdálkodásból adódó mé-

retgazdaságossági jövedelemből. (Az elkölthető jövedelem tágan értendő, például a saját tulajdonú lakás használata is jövedelem.) Lásd OECD, 2001, pp. 31

¹² A gyermeknevelés okozta hátrányokat vizsgálja egy szerzői közösség több országban az anyák életpálya-keresetében megmutatkozó következmények bemutatásával. Lásd Heather, J., 1992

¹³ Réti János is felhívja a figyelmet a női és a férfi életkeresetek közötti különbségre és ennek kö-

vetkeztében a nők által aktív korban felhalmozható nyugdíjvagyon alacsonyabb voltára. Lásd Réti, J., 2000

¹⁴ Kívánatos lenne ezért, hogy a globális, az egyéni stb. ekvivalenciatípusokat tárgyaló biztosítási elméletek megbarátkozzanak új (vagy legalábbis eddig csak ritkán használt) fogalomként, a „családi ekvivalencia” kategóriájával.

¹⁵ Lásd erről Giday András (2011) koncepcióját és számításait

IRODALOM

ASZTALOS L. (2009): A családtámogató gazdaság- és pénzügypolitika. *Kézirat*

AUGUSZTINOVICS M. (1996): Újraelosztás és jóléti állam. *Társadalmi Szemle*. 2. pp. 14–28

BOTOS K. (2010): Demográfia és nyugdíjrendszer kapcsolata. *Polgári Szemle*. 3. pp. 11–22

BOTOS K. – BOTOS J. (2010): A reform reformja. *Polgári Szemle*. 5. pp. 20–29

CREMER, H. – GAHVARY, F. – PASTIEAU, P. (2009): Fertility Human capital accumulation and the pension system. Online <http://www.cesifo-group.de/portal/pls/portal/docs/1/1186208.PDF>

CIGNO, A. (2009): How to Avoid a Pension Crisis: A Question of Intelligent System Design. *IZA Policy Papers*. 4. pp. 1165–1177

GIDAY A. (2011): Gyermekfedezetű nyugdíjbeiktatása. *Polgári Szemle*. 4. pp. 30–38

GIDAY A.– SZEGŐ SZ. (2009): Nyugdíj és gyermeknevelés. *Előadás a Magyar Közgazdasági Társaságban Társadalomgazdasági Szakosztály szervezésében*

GOETHE (1980): *Faust*. Európa Könyvkiadó. pp. 9–10

HAREVEN, T. K. (1982): Family Time and Industrial Time. *Cambridge University Press*.

HEATHER, J. – HUGH, D. (1992): Child care and mothers' lifetime earnings: some European contrasts. Discussion paper series. No. 600. Centre for economic Policy Research. London Online: <http://www.worldcat.org/title/child-care-and-mothers-lifetime-earnings-som-european-contrasts/oclc/465002>

MÉSZÁROS J. (2005): Társadalombiztosítási nyugdíjrendszerek és a termékenység kölcsönhatása. *Demográfia*. 4. pp. 436–450

RÉTI J. (2000): Hozzá tartozói ellátások a két pilérben. In: Augusztinovics M. (szerk.): *Körkép reform után (Tanulmányok a nyugdíjrendszerről)*. Közgazdasági Szemle Alapítvány, Budapest, 222–257. oldal

SZEGŐ SZ. (2006a): Emberi életpálya és az ifjúság munkavállalása. *Konferencia-előadás*. A lisszaboni folyamat Magyarországon, konferencia. Szeged

SZEGŐ Sz. (2006b): A magyarországi lakosság életpályájának főbb jellemzői. Váltások és változások az egyének és életközösségeik életpályáján. Tanulmány. Készült a Volksbank és az SZTE kutatási szerződése alapján. *Kézirat*

Economic Policy Committee (2001): Budgetary Challenges posed by ageing population. The impact on public spending on pension, health and long term care of elderly. Online: http://europa.eu.int/comm/economy_finance/publications/european/economy/report-sandstudies0401_en.htm

OECD (2001): Ageing and income. Financial resources and retirement in 9 OECD countries. Social issues.

OECD (2009): Pensions at a Glance.

OECD (2011): Pensions at a Glance. Retirement-Income Systems in OECD and G-20 Countries.

Van megoldás! Nyugdíjreform (2007): Barankovics Alapítvány. Gondolat Kiadó.